

POLICY BRIEF 2023:34

Näkökulmia ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja poliittisen päätöksenteon tueksi.

Tämä julkaisu on toteutettu osana valtioneuvoston vuoden 2022 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa. Julkaisun sisällöstä vastaavat tiedon tuottajat, eikä tekstisisältö välttämättä edusta valtioneuvoston näkemystä.

Suomalaisten osuus EU-viroissa on vaarassa romahtaa

Henrik Pekkala, Henri Lahtinen, Sofia Karlsson - KPMG Oy

Kimmo Halme, Jenna Kiiskinen - 4Front Oy

Kimmo Elo, Jaakko Koljonen - Turun yliopiston eduskuntatutkimuksen laitos

Useat Pohjois-Euroopan maat, Suomi mukaan lukien, ovat vaarassa ajautua väestömääräänsä suhteutettuna aliedustettuun asemaan EU-tehtävissä. Suomen osalta tämä maantieteellinen epätasapaino tulee kiihtymään, koska ennakoitu eläkepoistuma ylittää sisääntulevien uusien työntekijöiden määrän moninkertaisesti. Tilanne vaatii Suomelta välittömiä ja määrätietoisia toimia.

Suomalaisten määrä EU-instituutiossa vähenee

Euroopan unionin henkilöstömäärä on jatkanut kasvuaan uusien jäsenmaiden, EU:n laajentuneiden tehtävien sekä uusien EU-virastojen perustamisen myötä. Samalla erot toimielimissä ja virastoissa työskentelevien eri jäsenmaiden kansalaisten osuuksissa ovat kasvaneet. Erityisesti useat Pohjois-Euroopan maat, Suomi mukaan lukien, ovat vaarassa ajautua aliedustettuun asemaan tarkasteltaessa EU:n toimielimissä työskentelevien kansalaisten määrää suhteessa maan väestömäärään.¹ Viime vuosina rekrytoitujen suomalaisten EU-virkamiesten määrä jää puoleen siitä, mitä maantieteellisen tasapainon ylläpitäminen edellyttäisi. Suomen kannalta erityinen huolenaihe on voimakas eläköityminen, mikä kiihdyttää epätasapainoa.

Suomalaisten hakeutuminen EU:n virkakilpailuihin jää jälkeen maamme ohjeellisesta prosentiosuudesta (komissiossa 1,8 %), jota edellytettäisiin, jotta suomalaisten suhteellinen osuus pysyisi ennallaan. Tilannetta on pahentanut suomalaishakijoiden suhteellisen heikko menestyminen EU-virkakilpailuissa.

Taulukko 1. Yhteenveto suomalaisten keskimääräisistä hakemusmääristä, virkakilpailujen läpäisseistä ja EU-viroista poistuvista henkilöistä vuositasolla.

	Lukumäärä
Suomalaisten hakemuksia AD-kilpailuihin keskimäärin vuodessa 2014–2021	591
Kilpailun läpäisseitä suomalaisia keskimäärin vuodessa (yleis- ja erityisalojen AD-virat) 2014–2021 (läpäisyaste 0,59 %)	3,5
Suomalaisten ennakoitu kokonaispoistuma keskimäärin vuodessa 2023–2027	- 29
Erotus: suomalaisten ennakoitu nettovähenemä vuositasolla 2023–2027	- 25,5

Tulossa oleva eläke- ja muu poistuma huomioiden virkakilpailut läpäisseiden suomalaisten määrä pitäisi seitsenkertaistaa nykyisestä, jotta suomalaisten läsnäolo EU-viroissa säilyisi ennallaan. Varovainenkin arvio tarkoittaisi hakijamäärän moninkertaistamista nykyisestä.

¹ Yleinen tapa tarkastella mahdollista ali- ja/tai yliedustusta perustuu siis kunkin jäsenmaan kansalaisten suhteelliseen osuuteen kaikkien EU-jäsenvaltioiden kansalaisista.

Suomalaisedustus EU-tehtävissä tukee unionin hyväksyttävyyttä

Koko unionin etuja huomioivan politiikan ja unionin hyväksyttävyyden kannalta on keskeistä, että toimielinten palveluksessa työskentelee mahdollisimman tasapainoisesti kaikista jäsenvaltioista tulevia virkamiehiä. EU:n toimielinten palveluksessa työskennellessään eri maista tulevat henkilöt eivät edusta omaa maataan, vaan työskentelevät eri toimielinten ja koko EU:n tavoitteiden ja strategioiden ohjaamina. Eri jäsenvaltioista tulevat viranhaltijat tuovat kuitenkin mukanaan oman taustansa ja tietämyksensä kotimaansa yhteiskunnasta, taloudesta, toimintatavoista ja kulttuurista. Tärkeää on myös eri jäsenmaista kotoisin olevan väliaikaisesti EU:n toimielimissä toimivan henkilöstön rooli, sillä palatessaan takaisin kansallisiin hallintoihin he lisäävät niiden EU:n toimielimiin liittyvää ymmärrystä ja osaamista.

Epätasapainon korjaaminen edellyttää aktiivisia toimenpiteitä

Omien kansalaisten EU-urien edistäminen vaatii eri jäsenvaltioilta erilaisia toimenpiteitä. Systemaattisen edistämistoiminnan merkitys korostuu erityisesti niissä jäsenvaltioissa, jotka ovat väestömääräänsä nähden aliedustettuja EU:n toimielimissä. Tämän selvityksen tavoitteena on ollut hankkia lisätietoa niistä toimenpiteistä, joita eri jäsenvaltioissa käytetään EU-urien edistämiseen. Selvityksen pyrkimyksenä on ollut kartoittaa eri toimenpiteiden vaikuttavuutta sekä toisaalta myös niitä rakenteita ja resursseja, joiden avulla eri verrokkimaat tehtäviä ja tavoitteita toteuttavat. Kansainvälisen tarkastelun sekä Suomen nykyisten EU-urien edistämisen yhteistarkastelun tavoitteena on ollut tunnistaa erityisesti niitä tekijöitä, joiden avulla suomalaisten osuutta EU:n eri toimielimissä voitaisiin lisätä lähitulevaisuudessa.

Aliedustettujen maiden toimien vaikutus on riittämätön

Selvityksessä analysoidut aliedustetut maat ovat tehostaneet toimintaansa sekä lisänneet resurssejaan kansalaistensa EU-urien edistämiseksi. Myös suomalaisten EU-urien edistäminen on kehittynyt erityisesti viimeisen vuoden aikana, mutta toiminnan strategisuus ja systemaattisuus eivät yllä vielä keskeisten verrokkimaiden (muut aliedustetut Pohjois-Euroopan maat) tasolle.

Eri maiden kansallisten EU-urien edistämisen keinovalikoima ei merkittävästi poikkea toisistaan, vaan vaihtelee lähinnä erilasten painotusten osalta. Aliedustetut verrokkimaat ovat lisänneet erityisesti kansallisten asiantuntijoiden sekä harjoittelu- ja opiskelupaikkojen määrää. Nämä ovat suhteellisen vaikuttavia toimenpiteitä aliedustuksen

kompensointiin lyhyellä aikavälillä, mutta ne ovat riittämättömiä kestävämmän vaikutuksen aikaansaamiseksi.

Systeemisistä ja rakenteellisista haasteista johtuen resursseja joudutaan kohdistamaan moneen eri suuntaan eikä mitään yksittäistä nopeasti vaikuttavaa toimenpidettä aliedustuksen ratkaisemiseksi ole. Tiedon puute EU-uramahdollisuuksista niin kokeneemman tason asiantuntijoiden kuin nuorten ja opiskelijoiden keskuudessa luo tilanteen, jossa EU-uralle hakeutuvien henkilöiden ”luonnollinen” virta ei riitä kompensoimaan eläköitymisen kautta tapahtuvaa poistumaa.

Suomen ja keskeisten verrokkimaiden tarkastelu osoittaa, että EU-urien edistämiseen tähtäävät kansalliset toimet eivät todennäköisesti riitä aliedustuksen korjaamiseen lyhyellä tai keskipitkällä aikavälillä. Keskeiset verrokkimaat ovat tehostaneet EU-uria koskevia toimiaan ja lisänneet resursseja useita vuosia Suomea aiemmin. Panostuksista ja lisäresursseista huolimatta, nämä maat eivät ole onnistuneet viimeisen vuosikymmenen aikana saavuttamaan maantieteellistä tasapainoa.

Tästä syystä aliedustuksen korjaaminen edellyttäisi aliedustettujen maiden kansalaisiin kohdistuvia erityistoimia EU:n taholta.

Suomen tulee lisätä EU-urien edistämisen strategisuutta ja systemaattisuutta

Selvityksen toimenpidesuosituksissa korostetaan, että:

- Suomen tulee laatia vähintään kahden hallituskauden mittainen **kansallinen strategia EU-urien edistämiseksi**. Selkeä EU-uria koskeva strategia loisi keskeisen rakenteen ja toimintaa ohjaavan viitekehyksen, korostaisi EU-urien edistämisen merkitystä kansallisista intresseistä nähden sekä lisäisi poliittista sitoutumista.
- Samanaikaisesti Suomen tulisi **tehostaa** EU-urien edistämisen **koordinaatiota ja lisätä siihen liittyviä resursseja** sekä laatia strategian toteutumista tukeva **toimenpideohjelma** ja **viestintäsuunnitelma**, jossa toiminnan painopiste kohdistuu erityisesti vastavalmistuneisiin, opiskelijoihin ja nuoriin. Toimenpideohjelmassa tulee lisätä myös opiskelijoiden ja nuorten mahdollisuuksia saada korkeatasoista EU-opetusta niin kansallisesti kuin kansainvälisesti.

- Toimenpideohjelmassa tulee lisäksi huomioida toimia, joilla **ylläpidetään** suomalaisten **korkean virkatason edustusta** EU:n toimielimissä. Erityisen tärkeää on edistää eri alojen asiantuntijoiden hakeutumista erilaisiin virkakilpailuihin ja lyhytkestoisiin EU-harjoitteluohjelmiin. Pidemmällä aikavälillä on tärkeää myös pystyä muokkaamaan eri hallinnonalojen sisäistä toimintakulttuuria niin, että työskentely EU-toimielimissä hyödynnettäisiin urakehityksessä kansallisessa hallinnossa.
- Osana kansallisten EU-urien edistämisen rakenteiden, resurssien ja toimenpiteiden kehittämistä Suomen on **aktiivisesti jatkettava yhteistyötä muiden aliedustettujen maiden kanssa**, jolla pyritään vaikuttamaan siihen, että toimielimet käynnistävät erityistoimenpiteitä, joilla nykyisten aliedustettujen maiden tilannetta saadaan parannettua.
- Kansalliset toimet EU-urien edistämiseen eivät välttämättä riitä aliedustuksen korjaamiseen lyhyellä tai keskipitkällä aikavälillä. Tämä antaa perustelun **vaa-tia EU:lta erityistoimenpiteitä maantieteellisen tasapainon korjaamiseksi**. Samalla on kuitenkin tärkeää pystyä osoittamaan kansallisia toimia, jotka kohdistuvat erityisesti opiskelijoihin ja nuoriin, ja joiden vaikutukset syntyvät vasta pidemmällä aikavälillä.

Lisätietoja:

Senior Manager Henrik Pekkala, KPMG Oy

Lisätietoja: henrik.pekkala@kpmg.fi

Suomalaisten EU-urien edistäminen -selvitys on toteutettu osana valtioneuvoston vuoden 2022 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa.

Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtaja:

Finanssineuvos Timo Moilanen

Valtiovarainministeriö, timo.moilanen@gov.fi

